

Monika Maron'un *Uçucu Kül* Adlı Romanında Gazeteci Josefa Nadler'in Kendi Olma Özgürlüğü

Dudu Uysal , Sakarya

 <https://doi.org/10.37583/diyalog.1600012>

Öz

Monika Maron'un 1981 yılında Batı Almanya'da S. Fischer yayınevi tarafından yayınlanan *Uçucu Kül* adlı romanın ana karakteri olan Doğu Almanyalı Josefa Nadler, Berlin'de Siegfried Strutzer'in yönettiği *Illustrierte Woche* adlı gazetede gazeteci olarak çalışmaktadır. Bilinçaltından gelen ruhsal uyanış sinyalleri üzerine, kişisel ilişkilerinde ve mesleki çabalarında gerçek benliğini hiçbir zaman ifade edemediğini ve bunun da hayatında bir anlam krizine yol açtığını fark eder. Bunun üstesinden gelmenin kolay olmayacağını bilmesine rağmen hayatını kökten değiştirmeye karar verir. Geçmişteki kimliğini sorgulamaya başlar. Otoriter güçlere itaat etmeye devam ettiği sürece gelecekte kim olacağını ve ölümünden sonra nasıl hatırlanacağını merak eder. Bu çalışma, tüm engellemelere rağmen Josefa'nın kendi olma özgürlüğü için verdiği mücadelenin ayrıntılı bir analizini sunuyor. Onun kendi olmak için özgürleşmeye çalıştığı süreç, yorumbilim yöntemleri kullanılarak kendi olma olgusalıkları, kendi olamama olasılıkları ve kendi olma olanağının tasarlanması adlı başlıklar altında incelenmektedir. Sonuçta, bir kadın olarak Josefa, dış ve iç dünyasındaki özgürlüğü elde etmek için cesaretle mücadele ederek kendisini ve etrafındakileri özgürleştirir.

Anahtar Sözcükler: Özgürlük, Kendi olma, *Uçucu Kül*, Monika Maron, Kadın.

Abstract

The Freedom To Be Herself By Journalist Josefa Nadler In Monika Maron's Novel "Flight Of Ashes"

East German Josefa Nadler, the main character of Monika Maron's novel *Flight of Ashes*, published by the S. Fischer publishing house in West Germany in 1981, works as a journalist in the newspaper *Illustrierte Woche* in Berlin, managed by Siegfried Strutzer. Upon receiving signals of spiritual awakening from her subconscious, she realized that she had never been able to express her true self in her personal relationships and professional endeavors, leading to a crisis of meaning in her life. Although she knows it will not be easy to overcome this, she decides to change her life radically. Josefa begins to question her past identity. She wonders who she will be in the future and how she will be remembered after her death as long as she continues to obey authoritarian forces. This study provides a detailed analysis of Josefa's struggle for freedom to be herself despite all the obstacles. The process in which she tries to become free to be herself is examined using hermeneutic methods under the headings of the realities of being herself, the possibilities of not being herself, and the design of the possibility of being herself. Ultimately, as a woman, Josefa fights courageously to achieve her freedom in her external and internal worlds and liberates herself and those around her.

Keywords: Freedom, to be oneself, *Flight of Ashes*, Monika Maron, woman.

EXTENDED ABSTRACT

Freedom is a fundamental human value that underpins all other values. It is a proud, honorable, and respectable value for which people are willing to fight, struggle, and even die. Being human means being free, and freedom is essential to our existence. Without freedom, people keenly feel its absence. To be free is to develop by one's nature. It is not just a part of being oneself but the whole. Freedom means taking on individual and social responsibilities. It is achieved by fulfilling these responsibilities. One cannot reach freedom with just one action, as it develops depending on the continuity of one's actions. Additionally, freedom is self-generating and not a state that begins and ends.

A person may accept or resist change or coercion when faced with various options. However, true freedom is achieved when an individual consciously confronts predetermined restrictions imposed by authoritarian powers and takes productive action. This process allows them to discover their hidden feelings, thoughts, and abilities and to review their experiences while observing the world around them objectively. They gather information, evaluate it, assign meaning, develop their ideas using intuition, exercise their judgment, and turn their ideas into productive actions. They control this production process, identifying and integrating their actions to establish a direct connection between their internal and external worlds. Individuals are free to discover the meaning of their lives when they take actions that do not alienate them. They do not allow authority figures in their personal or social lives to hinder their free judgment with distorted realities. They always follow their intelligent and logical beliefs, having full faith and confidence in themselves. Despite experiencing anxieties, concerns, fears, disappointments, and despair, they do not compromise on being themselves freely.

The study examines the process of Josefa Nadler, the main character of Monika Maron's novel *Flight of Ashes*, freely expressing herself in her internal and external worlds. Josefa, a 30-year-old divorced woman with a son, works as a journalist-writer for the "Illustrierte Woche" newspaper in Berlin, which Sigfried Strutzer runs. The protagonist is subject to the authority of Strutzer and her colleagues, which she perceives as oppressive. She is frequently assigned tasks that she finds disengaging. Strutzer reviews her news articles before publication, often resulting in a significant loss of factual accuracy. Josefa is also expected to accept this misleading situation. She has been publishing news articles at Strutzer's discretion for a long time. However, years later, she realizes she has been forced to give up her free judgment. When her self-awareness suddenly awakens one day, she listens to her inner voice and becomes aware of the conditions that keep her from being herself. This self-awareness worries her, and she tries to find answers to who she was in the past. The protagonist contemplates her future and legacy under current circumstances before deciding to live authentically in her personal and professional life. Later, she is assigned to the European city of B. as part of her duties in the newly established socialist system. To avoid being influenced by the thoughts of others, she goes alone. This behavior shows that her awareness of loneliness and freedom has awakened. Her work reveals that ash accumulation in the old power plant has negatively affected the workers, residents, and the environment. In response to the negative situation, she takes action by writing to inform the public about the poor conditions resulting from the old power plant not being closed. This action leads to conflicts with her superiors, business and social friends, and lover Christian. Although she is facing a major crisis in her life, she is courageously continuing to ensure that senior officials take the necessary precautions and inform the residents.

Finally, Josefa is an independent woman who has a strong sense of her individuality. Her personality is not suited for obedience. She desires to be unaccountable to anyone and to live a life of her choosing, free from the constraints of others' expectations. She finds it unbearable to be under pressure, restricted, and forced to stay in the background. Believing that temporary pleasures do not enrich her inwardly, she cannot derive satisfaction from them. Therefore, Josefa doesn't prioritize either work or love, which causes her to feel disconnected from herself. She left her job at the newspaper. She puts an end to her romantic relationship with Christian. The High Council has announced the closure of the old power plant in response to Josefa's letter. The workers at the power plant have the opportunity to do their jobs in a safe environment. The residents of B. will have the opportunity to live in a clean and healthy environment.

Giriş

İnsan olmak, özgür olmaktır. İnsan olmanın ve insani değerlerin temelini oluşturan üst bir değer olarak görülen özgürlük fiziksel, psikolojik ve nihai özgürlük olmak üzere üç gruba ayrılır. Fiziksel özgürlük, kişinin bedensel olarak özgürleşmesidir. Psikolojik özgürlük, kişinin zihninin çocukluğundan beri içinde bulunduğu çevreler tarafından artık belirlenememesi durumudur. Nihai özgürlük ise ruhsal ya da hakiki özgürlük olarak adlandırılır. Kişi burada fiziksel bedeninden ve belirlenmiş zihninden kendini özgürleştirerek bilincin ve farkındalığın en duru ve masum haline erişir (bkz. Osho 2015). Özgürlük ve ruh burada birlikte hareket etmeye başlar. May, bu birlikteliği şu şekilde açıklar: “Ama aynı şekilde insan ruhunun ancak özgürlükle mümkün olabildiği de doğrudur. Özgürlük olmadan ruh olmaz ve ruh olmadıkça da özgürlük yoktur ve özgürlük yoksa kendilik de yoktur” (May 2018: 284).

Kişi dış dünyadaki bir kimseden ya da bir şeyden bağımsızlaştığında, kendisine verilen bir şeyin aracılığıyla bağımsızlaşır ve dolayısıyla bağımlı olduğu şey hala bağımsızlığının içinde vardır. Bu bağımsızlaşma maddidir ve dışsal özgürlük olarak adlandırılır. Kişi dışarıda tek başına olmadığı ve diğerleriyle birlikte uyum içinde yaşaması gerektiği için burada mutlak bir özgürlükten bahsedilemez. Bu, özgürlüğün başlangıcı ve temelidir ama olumsuz halidir. Sonrasında gerçekleştirilmek istenen bir hedef ortaya konulmadığı sürece genellikle bir anlamı da olmaz. Ama yine de özgürlüğün ilk basamağı olduğu için kişi kendi bireyselliğiyle ilk defa burada karşılaşır. Kendisini hafiflemiş, iyi ve mutlu hisseder. Kişi her şeyi yapmak istediğinde ise zihnine bağımlıdır ve yine tamamen özgür değildir (bkz. Osho 2015).

İçsel özgürlük olarak da adlandırılan hakiki özgürlük ise ne bir kimseden ya da bir şeyden bağımsızlaşmak ne de bilinçsizce istediğin her şeyi yapmaktır. Dış dünyayla değil de iç dünyayla ilişkilidir. İçinde maddi olanın yüzeyselliğini değil de manevi olanın derinliğini barındırır. Özgürlüğün üçüncü aşamasıdır ve olumludur. Kişi burada mutlak özgürlüğe eriştiği için dış dünyadaki özgürlükle çok fazla ilgilenmez. Hakiki özgürlük, kişiyle birlikte doğduğu için onun doğal bir parçasıdır. Kişinin doğal varoluşsal özüdür, merkezi konumudur ve kendi olma halidir. Önceliği hakiki özgürlüğüne veren kişi kendisinden başka hiçbir şeye bağımlı değildir. Hakiki özgürlük kişi kendi istemediği sürece ne ona bir şey gibi verilebilir ne de ondan bir şey gibi geri alınabilir. Kişi içinde bulunduğu çevrenin etkisiyle bu özgürlüğünü zamanla unutabilir. Ama onu tamamen kaybetmez çünkü kişinin gizli ve bastırılmış doğal özü olarak o hala orada olduğu için onu bir gün tekrardan elde edebilir. Hakiki özgürlük, kişiye basit ve sıradan bir gerçeklik değil de varoluşsal bir gerçeklik sunar. Kişi bu özgürlüğü elde ettiğinde, birilerinin ya da bir şeylerin engeli olmadan kendi doğal özünün ve iç dünyasının en derinine ulaşır. Özgürce kendi olmayı başarır (bkz. Osho 2015).

Hakiki özgürlüğün sorumlulukla yapacağı çok şeyi olduğu için sorumluluk hiçbir zaman yok sayılmaz. Özgürlük ve sorumluluğun birbiriyle bütünleşmesi şu şekilde açıklanır: “Ne kadar sorumlu hale gelersen, o kadar özgürleşirsin; ya da ne kadar özgürleşirsen, o kadar sorumluluk alırsın” (Osho 2015: 242). Kişi olduğu haliyle yeterli olmadığını görür, daha fazlası olacağına inanır ve giderek daha fazla sorumluluk alır.

Kendisinin de yeni yeni fark ettiği gizli potansiyellerini ortaya çıkartmaya başlar (bkz. Osho 2015). May de bu durumu aşağıdaki gibi açıklar:

Bir şeyi yapma gücü ya da olanağının elde bulunması kişiye bunu yapmada bir sorumluluk getirmez mi? Ben evet yanıtını seçiyorum. Sorumluk artık sadece geçmiş nedenlere, yani kişinin yaptığına bağlı değildir. O şimdiki özgürlüğe de, yani ne yapabildiğine de uygulanmalıdır. Harekete geçme özgürlüğü bana harekete geçme sorumluluğunu bahşeder. Bu bağlamda özgürlük ve sorumluluk birleşiktir. Sorumluluk sadece ahlaki bir öğreti olmaktan daha fazla, etik yaşamın bir başka kuralı olmaktan daha fazla bir şeydir. O, yaşamın altta yatan ontolojik yapısının parçasıdır. Bu da açıkça, sorumlu olduğumuz o kadar çok şey vardır ki, hiçbir zaman kurtulamayız anlamına gelir. Ama 'saf' bilinç hilesiyle hareket etmek yerine, tam yerine getirilmiş sorumluluğu taşımak daha iyi gelir. (May 2018: 136f)

Kişinin, iyi ya da kötü ne olursa olsun, kendi olma sorumluluğunu bütünüyle üstlenmesi gerekir. Bu süreçte hayatına kimseyi karıştırmadığı için kendini tek başına geliştirir çünkü bireysel deneyimlerinin hakikiliğinin diğerlerinin görüşlerinden ve düşüncelerinden etkilenmesini istemez ve onların bilgisinin kendi bilgisi olmayacağını bilir. Varoluş sürecinde, kişi sadece kendi deneyimleriyle tatmin olur. Doğumundan ölümüne kadar birileri yanındaymış gibi hissetse bile aslında varoluş sürecinin tamamında yalnızdır. Kaynağını kendi varlığının doğal özünden alarak harekete geçtiği için duygularından, düşüncelerinden ve eylemlerinden sadece kendisi sorumludur (bkz. Osho 2015). Fromm kişinin buradaki başarısını ve başarısızlığını iyi ve kötü, erdem ve erdemsizlik kavramlarıyla açıklar:

İnsancı etikte iyi, yaşamın evetlenmesi, insanın güçlerinin ortaya konmasıdır. Erdem, insanın kendi varoluşuna karşı sorumluluğudur. Kötü, insanın güçlerinin sakatlanmasından oluşur. Kötülük (erdemsizlik), insanın kendisine karşı sorumsuzluğudur. (Fromm 2019b: 49)

Hakiki özgürlük, bir şeyden değil, bir şeyi özgürleştirmek anlamına gelir. Kişi burada öncelikle şu sorulara cevap bulmalıdır: Hayatta ne yapmaktan hoşlanıyorum? Ne yaratmak istiyorum? Ne olmak istiyorum? Hayatıma nasıl anlam kazandırmam gerekiyor? Bu sorulara verdiği cevaplar ışığında, daha önce geliştirmesine izin verilmeyen bir yetenek ya da yapmayı çok istediği bir şey için harekete geçip yaratma ve araştırma gücünü dış dünyasında ya da iç dünyasında kullanarak eylemde bulunur. Örneğin bir şey keşfedebilir, içinde bulunduğu dünyayı güzelleştirmenin yollarını arayabilir, kendi potansiyelini gerçekleştirebilir, iç dünyasında kendini bulmaya çalışabilir (bkz. Osho 2015). Yaratma ve üretme sürecinin öznesi olan kişi kendisi ve ürettiği şey arasında doğrudan içsel bir bağ kurarak onunla kendini özdeşleştirir ve bütünleştirir. Kendisine yabancı olmayan bir eylemi gerçekleştirmiş olur. Dış güçler kişinin aracılığıyla eylemde bulunduğu ve kişi burada onların bir nesnesine dönüştüğünde ise kişinin kendisine yabancı olan bir eylemi gerçekleştirdiği görülür (bkz. Fromm 2019c: 120ff). Dış güçlerin pasif kurbanı olduğu için hakiki özgürlüğünün ve hayatının içerisinde boşaltıldığına ve anlamsızlaştığına şahit olan kişi kendisini huzursuz, gergin, öfkeli ve üzgün hisseder. Oysa, içsel potansiyelini verimli bir şekilde kullanan aktif kişi, hakiki özgürlüğü içerisinde anlamlı hayatının bilinçli, huzurlu ve mutlu öznesi olur (bkz. Osho 2015; bkz. May 2019).

Hakiki özgürlük kişinin sadece kendi hayatına saplanıp kalmasından değil, içinde bulunduğu dünyayla da bir bağ kurabilmesinden kaynaklanır. Fromm, bu durumun olumlu ve olumsuz taraflarını şu ifadelerle açıklar:

İnsanın sadece kendi problemleriyle ilgilenmesi, iyileşmesini veya tam bir insan haline gelmesini sağlamaz. İnsanın tek ilgi alanı kendisiyse güçlü, mutlu ve bağımsız bir şekilde yaşayamaz. [...] İnsan ayağının üzerinde, ancak durduğu zemin geniş ve verimliyse ve etrafındaki dünyayla üretken ve ilgili bir şekilde bağlantılıysa yaşayabilir. (Fromm 2019a: 165)

Kişi, bu dünyada bağ kurduğu kişileri ve şeyleri hiçbir zaman terk edemez, çünkü onlar varoluşunun derinlerine kadar işleyerek onun kendisi haline gelmiştir. Bu kişilerden ve şeylerden olumlu ya da olumsuz yönden beslenmeye devam eder. Mutlu ya da mutsuz olur. Her şeye rağmen ne onları terk edebilir ne de onların kendisine ait olmadığını inkâr edebilir. Yapabileceği tek şey kendi gelişimini engellemeye çalışan ve mutsuz olmasına neden olan kişileri ve şeyleri bilinçli bir şekilde hazmederek özümser ve onları kendinden ayrı tutarak oldukları gibi nesnel ve bütüncül bir şekilde görür ve kabul eder (bkz. Osho 2015). Bunların yanı sıra, diğer insanlara ve şeylere karşı da kendini sorumlu hisseder. Fromm, kişinin bu insanlar için ne yapması gerektiğini şu şekilde açıklar:

İtaatsizlik, burada kullandığımız anlamda, aklın ve iradenin onayıdır. Temelde, öncelikle bir şeye karşı yönelmiş bir davranış değil, bir şeye doğru yönelmiş bir davranıştır. Bu da; insanın ne gördüğünü söyleyebilme ve görmediğini söylemeyi reddetme yetisine doğru yönelmesidir. İnsanın bunu yapabilmesi için saldırgan ya da isyankâr olması gerekmiyor. Gerekli olan insanın gözlerini sürekli açık tutması, tümüyle uyanık olması, yarı uykuda olanları mahvolma tehlikesinden koruyabilmek için onları uyandırmanın sorumluluğunu almasıdır. (Fromm 1987: 45)

Fromm, seven ve sevilen arasındaki ilişkide de tarafların kendilerini birbirlerinden sorumlu tutması gerektiği görüşündedir:

Bir başka insanı üretici olarak sevmek, onunla ilgilenmeyi ve onun yaşamından kendini sorumlu duymayı içerir. Bu ilgi ve sorumluluk onun yalnız fiziksel varoluşu için değil, tüm insansal güçlerinin büyümesi ve gelişmesi için de söz konusudur. Üretici olarak sevmek, edilgin olmakla, sevilen kişinin yaşamının seyircisi olarak kalmakla uyumsuz. Sevilen kişinin gelişmesi içi emek harcamayı, ilgi ve sorumluluğu içerir. (Fromm 2019b: 124)

Kendi olma süreci kişinin geçmişinden, şu anından ve geleceğinden ayrı düşünülemez. Kişi, öncelikle kendi geçmişini tüm ayrıntılarıyla ortaya koyar, sonrasında da gelecekte kendisini nasıl gördüğüne odaklanır. Geçmiş ve geleceği objektif olarak değerlendirebildiğinde şu andaki kendisiyle ilgili de bilgi sahibi olur. Kişi bu süreci genellikle felsefenin de temel soruları olan üç zaman dilimine yönelik sorularla aydınlatır: “Ben nasıl bir yerden geldim?”, “Şu an neredeyim?” ve “Nereye gitmek istiyorum?”. Bu sorulara cevap vererek iç dünyasının sonsuz derinliğini keşfeder ve özgürce kendi olma yolunda ilerler. Bu süreçte kişi, dinamikliğiyle, derinliğiyle, seçimleriyle, seçmedikleriyle, otantikliğiyle, duygularıyla, hayalleriyle, tutarsızlığıyla, çelişkileriyle, çatışmalarıyla, karmaşıklığıyla, arzularıyla, travmalarıyla, kaygılarıyla, cesaretiyle, dostluklarıyla, boşluklarıyla, yalnızlıklarıyla, ötekilerle, bağımlılıklarıyla ve nihayet kendisiyle karşılaşır. Bu kavramları doğru değerlendirdiğinde, kendine yabancılaşmadan,

kendini daha yakından tanıma fırsatı bulur; kendi olma sürecini bizzat kendisi tasarlar ve kendini yeniden yaratır (bkz. İçöz 2020: 36ff).

Monika Maron kendisini röportajlarında, denemelerinde ve kitaplarında Alman Demokratik Cumhuriyeti yönetimine karşı olarak ifade eden Alman edebiyatının çağdaş yazarlarından. Maron'un Türkçeye *Uçucu Kül* olarak çevrilen *Flugasche* adlı romanı çalışmanın inceleme konusudur. Dönemin kültür bakanı Maron'un bu romanda karamsar bir ruh hali içinde olduğunu düşündüğü için romanın Alman Demokratik Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan bir yayınevi tarafından basılmasına izin vermez. Bu nedenle roman 1981 yılında Batı Almanya'da bulunan S. Fischer yayınevi tarafından yayınlanır. Söz konusu romanda bazı kurgusal olay ve kişiler gerçek hayattaki olay ve kişileri temsil ettiği için anahtarlı roman (Alm. Schlüsselroman) türüne dâhil edilir. Maron Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin kimya bölgesinde Doğu Berlin'e ait haftalık bir gazetede 1976 yılına kadar muhabir olarak çalışır. 21 Haziran 1974 tarihinde Bitterfeld ile ilgili bir röportaj yayınlamak ister. Bu röportajın tamamı sansürlenmez ama üzerinde ciddi değişiklikler yapıldıktan sonra yayınlanmasına izin verilir (Flugasche-Roman 2024). Maron'un röportajını yayınlamak için verdiği mücadele ve görevi sırasında edindiği gerçek deneyimler romanın ana karakteri Josefa Nadler'in hayatı üzerinden verilir. Çalışma kapsamında Josefa Nadler'in hem dış hem de iç dünyasında özgürce kendi olmayı nasıl başardığı sorusuna kendi olma olgusalıkları, kendi olamama olasılıkları ve kendi olmanın tasarlanması başlıkları altında yorumbilim yöntemleri kullanılarak cevaplar aranacaktır.

Josefa, eşinden boşanmış ve bir oğlu olan 30 yaşında bir kadındır. Berlin'de bulunan ve Siegfried Strutzer tarafından yönetilen "Illustrierte Woche" adlı gazetede gazeteci olarak çalışır. Gerçek haber değeri olan yazılarını yayınlamak için her zaman gazetenin baş yetkilisi olan Strutzer'den onay alması gerekir. Onaydan önce detaylı bir incelemeye tabii tutulan bu yazılar ilk halindeki gerçeklik değerinden çok fazla şey kaybeder ve yanıltıcı bir hal alır. Josefa ise mesai saatleri içinde kendine yabancılaşmış görevleri yerine getirmek zorunda kalır. Ondaki bu sahte duruma uyum sağlaması beklenir. Kendi özgür yargı gücünden vazgeçerek yazılarını otoriter gücün uygun gördüğü şekilde yayınlamak zorundadır. Onun bu dışa dönük itaati, kendi doğal özünün gölgede kalmasına neden olur: "Hiçbir hekim, hiçbir sanatçı bizim gibi doğasını inkâr etmeye zorlanmıyor" (Maron 2016: 197). Kendisine yabancılaştığı için hayatının anlamsızlaştığını ve kendi olamadığını hissetmesi şu şekilde açıklanabilir: "İnsanoğlu dünyadaki hayatına çözülebilecek bir bağla bağlıdır, ama kendini buna bıraktıkça kişisel varoluşunun anlamını yitirir" (Blackham 2005: 82). Josefa içinde bulunduğu çarpıtılmış gerçeklikten dolayı diğerleriyle kurduğu iletişimde değerlerinin ve anlamlarının tutarsızlaştığını fark eder. Bu durum, onun endişelenmesine, kaygılanmasına, sıkılmasına, suçluluk duygusuna kapılmasına ve kısıtlandığını hissetmesine neden olur.

Josefa, bir gün ansızın öz bilincinin uyanmasıyla, iç dünyasından gelen sese kulak verir. Gelişimini devam ettirmek, diğerlerinden farklılaşmak, yaratıcılığını göstermek, yetkinleşmek ve ahlakını iyileştirmek için içinde bulunduğu koşulların dışına çıkması gerektiğinin bilincine varır. Onun bu durumu hayat ve özgürlüğe dair aşağıdaki şu saptamayla ilişkilendirilebilir:

Hayat ve özgürlük, her ne olursa olsun ya da her ne olmuşsa olsun, o şeyden ayrılmak demektir; yeniye doğru atılmak demektir ve güdüler ile amaçları oluşturan da bu daimi atılımdır; asla verili değildir. İnsanın dünyadaki mevcudiyeti bir varlık şekli değil, bir yapma, seçme ve kendini yaratma şeklidir. (Blackham 2005: 131)

Hayatının her alanında özgürce kendi olmak istediği için seçimini öncelikle kendinden yana yapar. Kendisine, geçmişte kim olduğunu, gelecekte kendisini nelerin beklediğini ve yaşlandığında nasıl biri olacağını sorar. Öldükten sonra nasıl anılacağı üzerine düşünür. Kendini, içinde bulunduğu dünyadaki diğer insanlar ve şeylerle birlikte görmeye çalışır. Onlarla kendi hayatı arasında bir bağ olup olmadığını sorgular. Tüm bu sorgulamalarla kendisinin kişisel doğal özünün ne olduğunu ortaya çıkarmaya çalışır.

Josefa'nın özgürce yeniden kendi olma sürecini başlatan ilk olay, sosyalizmin yeni inşa edildiği günlerde, Avrupa'da bulunan bir ülkenin B. şehrine görevlendirilmesidir. Josefa, önceki görevlerinden farklı olarak, oraya tek başına gider. Kendi duyuları, duyguları ve düşüncelerinden elde ettiği verileri özgür yargı gücüyle değerlendireceği ve anlamlandıracağı için görevi süresince yanında bir başkasının olmasını istemez. Görevini, kendi olarak, özgürce yerine getirmeye çalışır. B. şehrine vardığında, orada yoğun bir hava kirliliğiyle karşılaşır. Bu kirliliğin nedeni yeni termik santralin açılmasından sonra eskisinin kapatılmamasıdır. Yaptığı röportajlarda, santralde biriktirilen devasa kül yığınlarının başta burada çalışan işçiler olmak üzere yöre halkı ve çevre üzerinde olumsuz etkileri olduğunu ve buranın yaşamak ve çalışmak için güvenli bir yer olmadığını görür. En kötüsü de B. şehrinin sakinlerinin bütün bu olumsuz durum ve koşullara alışmış olmalarıdır ve bütün bunların zamanla değişeceğini düşünerek kendilerini uyutmalarıdır. Josefa, bu görüntüler karşısında vicdan azabı çeker; içinin acıdığını ve utandığını hisseder. Bu kadar yakınında bulunan bir şehri bu zamana kadar göremediği ve gurur duyduğu hayal gücünü bu şehirden esirgediği için kendini suçlar. B.'deki kötü koşulları değiştirmek için öncelikle ne yapacağına karar verir, sorumluluk alır ve harekete geçer. Bunun üzerine orada ihmal ve kusurların ortaya çıkardığı kötü koşullarla ilgili yazdığı yazıyı bütün kamuoyuyla paylaşmak ister. Bu isteği çalıştığı gazetenin yöneticisi olan Strutzer, sosyal ve iş hayatından birçok arkadaşıyla ve sevgilisi Christian ile karşı karşıya gelmesine neden olur. Kişisel hayatında büyük bir kriz yaratmasına rağmen üst düzey yetkililerin önlem alması ve yöre halkının bilgilendirilmesi için mücadelesini devam ettirmeye kararlıdır.

Kendi Olma Olgusalıkları

Josefa, kendi olmanın nasıl gerçekleştiğini aile büyüklerinden öğrenir. Bu kişiler, büyükbabası Pawel, büyükannesi Josefa, ve Christian'ın babası Werner Grelmann'dır. Onlar hayatlarıyla kişilikleri bire bir örtüşen yani kendi olmayı başaran ve belli inançlara sahip nadir kişilerdendir. Büyükbabası Yahudiliğe, büyükannesi kocasına, Werner Grelmann ise bilime inanır. Bu inançları onlar için hayatlarını tehlikeye atacak kadar önemli ve sonuçları da oldukça ağırdır. Ancak, tüm olumsuzluklara rağmen, kendilerine ve eylemlerine inandıkları için kendi olmayı başarmışlardır.

Josefa, üniversitede Alman Dili ve Edebiyatı okuduğu dönemde, filmlerin ve kitapların yasaklanmasına, yazarlarla ve yönetmenlerle ilgili aşağılayıcı yazılar yazılmasına yol açan yeni kültür politikasının gazetede yayınlanmasından sonra üniversitedeki kaydını sildirmek ister. Gelecekte bir yayınevinde editör ve yazar olarak çalışmak istediği için şimdiden içi boşaltılmış bir mesleği olmasını istemez. Öğrencilerin özgürce düşünce üretmelerini engellediği için üniversite eğitimini de sürekli eleştirir. Ancak, yeni tanıştığı Euler adlı hocanın, üniversitede müfredata bağlı olmayan bir düşünce özgürlüğünü savunmasından çok etkilendiği için bu hocayı kendisi için bir umut ışığı olarak görür ve üniversiteden ayrılmaktan vazgeçer.

Genel geçer normlara bağlı kalmak zorunda olacağı için büyümekten her zaman çok korkan Josefa, yetişkin bir yaşa geldiğinde ilk önce ailesinden bağımsızlaşır ve bu durumu şöyle açıklar: “Çocukluğundan beri bildiği o işe yarama halinin dışına çıkma, başkalarının kendisiyle ilgili planlarına sırt çevirme düşüncesinin müthiş bir cazibesi vardı” (Maron 2016: 227). Çok fazla para kazanamasa da hemen bir iş bulup çalışmaya başlamayı ekonomik bağımsızlığının bir kanıtı olarak görür: “[...], anne babadan bağımsızlaşmanın, himaye edilmekten, önceden belirlenmiş bir hayattan kurtulmanın göstergeleri. Buz gibi odamı ve parasızlığı, bağımsızlığımın canıma minnet kanıtları olarak görüyor, hiç rahatsız olmuyordum” (Maron 2016: 79). Ailesinden bağımsızlaşma çabası, özgürlüğün ikinci hali olan olumsuz özgürlüğe örnek gösterilebilir. Bir kimseden ya da bir şeyden bağımsızlaşmaya, yani öğrenmenin yerine çalışmayı koymaya çalışırken, henüz bilincinde olmasa da iş hayatındaki insanların etkisi altına girer ve ekonomik olarak bağımsızlaştığını zannederken yeni bir bağlılığı benimsemiş olur.

Josefa, kendisinin gergin, çabuk öfkelenen ve hayalperest özelliklerini kaçık büyükbabasına benzetir ve kaçık olmanın insanı özgürleştirdiğini düşünür. Özgür olmakla kaçık olmak arasında kurduğu bağlantıyı toplumsal kuralların yasaklarını yok saymakla açıklar: “Kaçıklar normal insanlardan çok daha özgür geliyordu bana. Kaçıkları anlamaya çalışmaktan bir süre sonra vazgeçen insanların bunaltıcı yargılarından muaf oluyorlardı” (Maron 2016: 11).

Büyükbabası gibi sadece cesarete odaklanarak kendisindeki korkuların çoğunun üstesinden gelmeye çalışır. En büyük korkusu ise hayatın anlamını bulmadan ölüp gitmesidir. Hayatında kendisi ve diğer insanlar yararına eyleme geçmeden sıradan bir hayat yaşayarak bu dünyadan göçüp gidecek olmak onu çok korkutur. Hayatını yarım bıraktığını düşündüğü için gecelerin korkutucu boş sessizliğinde genellikle içini bir huzursuzluk kaplar. Bir yerlerde hayat tüm canlılığıyla akıp giderken kendisinin hayatı kaçırdığını düşünür. Bazen kendi günlük hayat akışının tersi yönünde hareket edip kendi hayatından başka yabancı bir hayat yaşamaya başladığında ise maddi ve manevi yönden yoksullaştığından yakınır çünkü etrafında onu içsel olarak zenginleştirebilecek hiçbir şey bulamaz: “[...] aniden evden çıkıp arkadaşlarla karşılaşmayı umduğum bir bara gittiğimde, bir saat sonra hiçbir yaşantıyla zenginleşmeden ama taksiye verdiğim yirmi mark yüzünden biraz daha yoksullaşarak eve döneceğimi çoktandır biliyorum” (Maron 2016: 35).

Josefa, hem kendisinin hem de diğer kadınların kendilerini hayvani içgüdülerin tuzağından kurtarmaları gerektiğini düşünür. Ona göre, hakiki hayat sadece bir erkeğe eş olmaktan ve çocuk dünyaya getirmekten ibaret değildir. Kadınların, doğaları böyle gerektirdiği için bu konuda ısrarcı olmalarına ve bu safdil davranışlarının gelişimlerini engellediğini fark edememelerine anlam veremez. Ona göre, kadınlar bir an önce diğer hemcinsleri gibi ilerlemeye ve kendilerinin de erkekler kadar yararlı olduğunu göstermeye odaklanmalıdır ve baskılanmalarına neden olacak her tür eylemden canları pahasına da olsa kaçınmalıdırlar.

Josefa, kendi kişisel alanın sınırlarına dışarıdan müdahale edilmesini istemediği için duygusal ilişki kurduğu erkekle tamamen uyum içerisinde olmaktan hoşlanmaz. Bir erkeğin ‘ne, nereden, nereye, ne zaman, neden’ gibi sorularıyla baskılanmak istemez. Özgür kadınların duygusal olarak donuklaştığı görüşü yaygın olsa da Josefa, olumlu ve olumsuz her duyguyu canlı olarak hisseder. Ancak, her zaman uyumsuzluğunu, soğukluğunu, dengesizliğini, huzursuzluğunu ve yarım kalmışlığını içinde bulunduğu ortamlara ve ilişkilerine yansıtır. Çevrelerine uyumu, sıcaklığı, içlerindeki dengeyi ve sükûneti yayan insanları ise çok kıskanır. Kendisi de onlar gibi olmak ister, hatta onların davranışlarını da taklit eder. Ancak, onlar gibi olmak isterken öz doğasına aykırı davrandığı için bu konuda yetersiz ve başarısız olduğu gerçeğiyle yüzleşir.

Josefa, Christian ile kurduğu dostluk ilişkisinin cinsel birlikteliğe dönüşmeye başlamasından rahatsız olur, çünkü Christian ile yaşadığı bu birlikteliğe, hayatın gerçekleriyle doğrudan ilgilenme isteği kadar büyük bir anlam yüklemeyi. Özgür iradesiyle hedeflediği bir şeye kendi çabalarıyla ulaşmanın sonsuza kadar sağlayacağı kalıcı doyumunu, cinsel birlikteliğin vereceği geçici doyuma tercih eder. Christian ile kurduğu hem dostluk hem de duygusal ilişkide her zaman olumsuz duygulara kapılan, yaşadığını hissettirmek için cesaretlendirilmesi gereken edilgen ve kimliksiz bir figür olarak kaldığı için kendi dürüstlüğünden kuşku duymaya başlar. Horney, bu durumu şu şekilde açıklar: “Dostunun kendi potansiyellerini gerçekleştirebileceğine inanmayan biri, yapıcı bir arkadaş ya da eş olamaz” (Horney 2020: 141). Josefa, kendisiyle kurduğu ilişkide ise duygusal yönden dengeli, cesaretli, aktif, öz benlik sahibi ve kedisine karşı dürüst bir birey olduğunu görür.

Kendi Olamama Olasılıkları

Josefa, iç huzursuzluğu fazlalaştığında bedeninde nedenini bilmediği bir gerginlik hisseder ve öfke patlamaları yaşar. İçinde bulunduğu yanılsamadan dolayı, yaptığı şeylerin doğru ya da yanlış mı, gerçek ya da yalan mı olduğundan kuşkulandır. Özellikle de gazetede çalıştığı dönemde yaptığı röportajlarla ilgili yazılarını neyin ne olduğunu sorgulamadan her ay düzenli olarak teslim etmiştir. Şu anda ise kendi kendini kandırdığını ve kendini yeteri kadar tanıyamadığını fark eder. Her gece yastığa başını koyduğunda, geçip giden her günle birlikte kendinde de çok önemli bir şeyin geçip gittiği düşüncesi onu korkutur. Onun her gün atladığı bu şey, kendi olma olasılığıdır çünkü şu ana kadar hayatında kendisi zannettiği kendi olmayanla geçirdiği günler vardır. Estés bu

durumu psikolojide şu ifadelerle açıklar: “Gerçeğimizi aramak için etrafımıza baktığımızda, yanılısamalarımızı defetmek için de bakarız. Bu yanılısamaların, ki Budizmde buna ‘aydınlanmanın engelleri’ denir, arasından etrafı görebildiğimizde öfkenin gizli tarafını da keşfedebiliriz” (Estés 2020: 391).

Josefa, gün geçtikçe çökeceğini, yaşlanacağını ve bir gün mutlaka öleceğini bildiği için elindeki tek varlığı olan hayatını bu şekilde boşa harcamaktan çok korkar. Bedeninin yavaş yavaş yaşlanmaya başladığına tanıklık etmesine rağmen hayatın anlamını bulmak için ne yapması gerektiğini henüz belirleyememiştir. Evlenmesi, bir çocuk dünyaya getirmesi, boşanması, sevgilisinin olması, gazetede çalışmaya başlaması gibi bugüne kadar yaptığı çoğu şey, hayatın anlamını bulmasına katkı sağlamamıştır. Hayatın anlamına inanmayı ilahi gücün rehberliğini kabul etmek kadar önemli olduğunu şöyle açıklar: “İnsanlar, hayatlarına bir anlam katmadan yaşayamazlar. Herkes, sevgili Tanrı’ya inanır gibi hayatın anlamına inanıyordu, onlara rehberlik edip doğru yolu gösterecek büyük bir fikirdi hayatın anlamı” (Maron 2016: 112f). Ayrıca, köklü bir değişim ve dönüşümün olmadığı bir hayatı da anlamsız bulur.

Josefa’nın içinde bulunduğu karanlığı, bilinçaltından kaynaklanan bir ışığın aydınlatmasıyla, karanlığın içinden farklı suretler belirir. Bu suretleri şeytan, zavallı, kötücül yaratık ve düşman olarak görür. Bugüne kadar kötücül yaratıklar tarafından belirlenmiş nasıl bir oyunun içinde olduğunu ve oyunun içinde nasıl zavallı ve izleyici (kendilerinden biri olarak görmedikleri için) rolünde oynatıldığını fark eder. Oyunun iç dünyasına kadar sızıp onun kendisini nasıl kendinden ettiğini yıllarca fark edememiş olduğunun bilincine varır. Kendisine eziyet ve hakaret ettiklerinde bile onlardan nefret etmediğini fark eder. Kötücül yaratıklar tarafından kendi kendinden edilirken bugüne kadar gözünü açıp uyanamamasına bir anlam veremez. Ancak, şimdi bu kötücül yaratıkların elinden kurtulmak ve kendini savunup savunamayacağını görmek için gözünü açacak ve uyanacaktır. Onun bu uyanışı, bugüne kadar kendisi gibi olmasını engelleyerek onu büyük bir yanılısamanın içine sokan çalışma hayatındaki diğer insanlara karşı gerçekleşen ruhsal uyanış olarak görülebilir. Ruhsal uyanışın etkisiyle bugüne kadar nelere katlandığını hatırladığında korkar, dehşete düşer ve şaşırır. Artık diğer çalışma arkadaşları gibi davranmayı bırakacağı için ruhsal uyanışının bedelini içinde bulunduğu topluluktan dışlanarak ve yası tutulan bir cesede dönüştürülerek ödeyeceğini bilir; fakat kendi olmaktan başka hiçbir şeyle ilgilenmez.

Josefa, gazetede ki çalışma hayatını hayat olarak değil, hayatın gölgesi olarak görür. Burası, onun kendi olamadığı yerdir. Başka hiçbir şeyle ilgilenmeden sadece zamanın ve mekânın ötesinde var olma isteği, iç dünyasında şu ana kadar fark edemediği bir şey tarafından yıllardır engellenmiştir. Şu anda ise yaşadığı bu gölge hayatı onursuz bir şekilde sonsuza kadar devam ettirmenin imkânsız olduğunu görür. Hakiki hayatını ise ancak içinde bulunduğu mevcut koşulları değiştirmek ve dönüştürmek için vereceği sürekli mücadelelerle elde edebileceğine inanır. Artık hakiki hayatın doğallığından başka bir anlam arayışıyla oyalanmak istemez. Kendi olmamaya indirgenen durumunu, kendi olma durumuna yücelterek, dış kaynaklı bir engel olmadan kendi hayatını yaşamak, kendi düşüncelerini dile getirmek ve kendi duygularını hissetmek ister. Bu nedenle çalışma hayatında birilerine güven duyacağını hissettiğinde, bu hissi hemen bastırmaya çalışır;

çünkü birilerine safça güven duyması kendi izlenimlerini elde etmesini engelleyecektir. Onun bu farkındalığı artık erginleşmemiş ruh halinden kurtulmaya çalıştığının bir işaretidir.

Çalışma hayatında, Josefa'nın kendi olmasına izin verilmez, çünkü kendi olduğunda bazı kişiler tarafından yararlı olarak görülmez ve ondan kendi olmayı hemen bırakması istenir. Genellikle tercih edilen tek tipeleştirilmiş bir çalışandır. Josefa ise tek tipeleştirilmiş bir çalışan gibi davranırsa kendisini çalışmalarına yansıtamayacağını farkındadır. Onun çalışmalarındaki özgünlüğünü en aza indirmek için yapmak istediği her şey diğerleri tarafından her zaman 'fazla' olarak görülür. Kendi öyle hissetmese bile, öyleymiş gibi davranması istenir:

Kendim gibi olmama izin vermiyorlar. Her özelliğimin önüne bir 'fazla' koyuyorlar: Fazla spontanisin, fazla safsin, fazla dürüstün, bir yargıya varmakta fazla hızlısın... Anlayamadığım halde anlamamı bekliyorlar; kabul edemediğim şeyleri kabullenmemi, sabırsızlıktan çıldırmama rağmen sabretmemi istiyorlar. Kendi kararlarımı almama izin yok. Kendim olmayı bırakmamı istiyorlar. Kendim gibi olduğumda neden işlerine yarayıyorum? (Maron 2016: 88)

Josefa, kendisi gibi özgür bir ruha çalışma hayatında kendi olması bıraktırıldığında, başına neler geleceğini, yani kendi olamama olasılıklarını düşünür. Öncelikle, hiçbir şeyin karşısında sağlam bir duruş sergileyemeyecek, gerçekleştirmek istediği eylemlerinde özgünlüğünü gösteremediğinde güçsüzleşecek ve başarısız olacaktır. Her zaman duygularını ve düşüncelerini inkâr ederek kendini kontrol altında tutmaya çalışacaktır. Aslında, ruhsal olarak kendi kendini sakatlayacaktır. Kendiyle girdiği bu mücadelede yıpranan ve yorulan da kendisinden başkası olmayacaktır. Buna rağmen direnmeye çalışacak ama başarılı olamayacaktır. Ya kendini unutacak ya delirecek ya da kendi ölümüne şahit olacaktır. Sonuç olarak, kendi olmayı sadece düşlerinde deneyimleyebilecektir.

Josefa, sadece kendisinin değil, gelecek nesillerin de kendi olma halleri ellerinden alındığında neler olabileceğini tahmin etmeye çalışır. Kendi olma süreci sakatlanan insanlar, kendi kendilerinden sıkılacakları için bireysel ve toplumsal bağlamda bir şeyleri değiştirmeye ve dönüştürmeye cesaret ederek itaatsizliklerini gösteremeyeceklerdir. Karşılaştıkları katı kurallardan dolayı hayatı çok fazla ciddiye almaya zorlandıkları için hayattan keyif almaları engellenecektir. Hayatın tam içinde olmalarına rağmen hayatı özleyecekler, her zaman hüznü gözlerle bakacaklar ve yaşama sevinçleri kaybolacaktır. Hayatı kendi içinde bulanlar ise farklı yakıştırmalarla toplumdan soyutlanacaktır. Josefa bu baskılanmaya rağmen yine de insanın doğası gereği itaatsizliğini göstereceğine inanır.

Josefa, çalışma hayatında kendi olmayı başaramazsa, öldüğünde nasıl anılacağını da gözünde canlandırmaya çalışır. Yaptığı röportajları eleştirel olarak yazmayı başaramadığı için, başta yöneticisi Strutzer olmak üzere diğerleri tarafından kendisinin yetenekli değil de sadık ve güvenilir yazar olarak anılacağını hayal eder. Böyle anılmanın kendisini geçmişe ebediyen gömmekten başka bir şey olmadığını ve kendine ait kalıcı bir iz bırakmadığı için zamanla unutulacağını bilir.

Kendi Olma Olanağının Tasarlanması

Josefa, bilinçli farkındalığının sonucu olarak, iş hayatı içinde kendi olma özgürlüğünün diğerleri tarafından sakatlanmasına izin vermeden hayallerini gerçekleştirmekten ve özgürce kendi olmaktan başka bir şey istemez. Onun istemediği şeylerin ne olduğu ise şu ifadelerinden anlaşılmaktadır: “Kim olduğumu unutmak, günde sekiz saat unutmaya talim etmek. Arzuları imkânsızlığın gübre yığına atmak. Her düşünceyi lime lime eden tak taklar. [...] Uçabildiğimi unutmak” (Maron 2016: 92). Çalışma hayatında ikiyüzlülükten de uzak durmak ister: “[...], sanki entelektüel ikiyüzlülük sıradan ikiyüzlülük kadar iğrenç değilmiş gibi. Gerçeklerden sinik bir ironiyle vazgeçmek. Entelektüel sapıklık” (Maron 2016: 29).

Josefa, kendini hayatı boyunca kendi olarak yaşama hakkına sahip bir birey olarak gördüğü için, iş hayatında yasal ve yasadışı iki farklı hayatı aynı anda sürdürmek istemez. Ne kendi olmaktan ne de iyilikleri için mücadele ettiği mağdur insanlardan ve doğadan vazgeçer. Yarının nasıl olacağını bugünün seçimlerinin ve eylemlerinin belirlediğine inandığı için mücadelesini bugünden başlatır. Kendine, mağdur insanlara ve doğaya ne olacağını ancak burada ve şimdi öngörebilir: “[...], ama biri yasal, diğeri yasadışı olan iki hayat birden süremem. Bu toplumda, olduğum gibi yaşayabilme hakkımdan vazgeçmek istemiyorum. İnsanlarla diyalogumu koparıp sırf geleceği hayal etmek istemiyorum” (Maron 2016: 125).

Çalışma hayatında bugüne kadar kendisine dayatılan oyunun dışında kalmak isteyen Josefa, artık işinde kendi doğru bildiği yoldan ilerlemek ister. Çünkü gerçeğin, ancak olduğu gibi dile getirildiğinde kendisine ve diğer insanlara yararlı olacağını düşünür: “Kimse öğrenemeyecekse ne yapayım senin gerçeğini. Hem, bu sahtekârlık ne işe yarayacak ki” (Maron 2016: 30). Gerçeğin yalanla örtüldüğü bir durumda ise hem kendisi hem de diğer insanlar zarar görecektir: “Bizim yalanlarımızın kime ne faydası var, Luise?” (Maron 2016: 30). Artık kendisine ait olmayan sahte davranışların değil, gerçek davranışların peşine düşmeye karar verir. Eğer bu kararı bir an önce vermezse, birilerini rahatsız etmemek için gerçekleri çarpıtarak yazanlar arasında yer almak üzeredir. Heyecan verici şeyleri yazmamaya, söylememeye ve düşünmemeye artık tahammül edemediği için kararının arkasında ısrarla durur. Çünkü yayınlamadığı, söyleyemediği ve düşünemediği her ne varsa, önce kendinin, sonra diğer insanların ve en sonunda da toplumun çarpık gerçekliği olarak ortaya çıkmasından korkar:

Benim de onlar gibi olmama belki de sadece birkaç yıl kalmıştır; çarpık düzenin artık iyice oturmasına, en etkileyici, en heyecan verici şeyleri yazmamaya, söylememeye, düşünmemeye artık katlanamadığım için basılamayan, ifade edilemeyen ve düşünülemeyen her şeyin, benim çarpık gerçekliğime dönüşmesine belki de sadece birkaç yıl kalmıştır. (Maron 2016: 39)

Kendisine dayatılan hayatı değil, kendi seçtiği hayat yolunda ilerlemek ister ve bu durumu romanda şu şekilde dile getirilir: “Başkalarının sürdürdüğü çifte yaşamı o zaman anlamaya başlamış, kendi seçtiği hayat ile kendisine dayatılan hayatı birbirinden özenle ayırmayı dilemişti” (Maron 2016: 228). Tüm bunların olmaması için yapması gereken şey ise öncelikle kendine inanmak, B. şehriyle ilgili gerçekleri olduğu gibi yazmayı hedeflemek, bunun sorumluluğunu alabilmek ve karşılaşılabilecek tüm olasılıklara karşı da

hazır olabilmektir. Bu süreçte yeni hatalar elbette ki yapacaktır, ancak bu hatalar kendine karşı yaptığı eski hatalara benzemeyecektir: “Olasılıklarla, niyetlerle, yükümlülüklerle dolu boş, beyaz bir kâğıt: Bu sefer her zamankinden farklı olacak, eski hatalara düşülmeyecek ama mutlaka yeni hatalar yapılacak. Fakat sarp kayaları sağ salim aşma şansı hala var. Şimdilik görünürde bir engel yok” (Maron 2016: 37).

Etrafındaki kişilerin çoğunun Josefa’ya bu konuda tam destek verdiği söylenemez. Bu kişilerin genel görüşü, onun her şeyi yazmakta özgür olduğu, ancak bunları yayınlamak konusunda belirli kurallara uyması gerektiği yönündedir. İş arkadaşlarından Elli Meseke, Josefa’nın yayınlamak istediği yazıdaki gerçekliği fazla bulur. Bir evlilik fanatığı olan Ulrike, onun ikinci kez evlenmesi gerektiği yönünde imalarda bulunur. Günter Rassow da onun çalışma hayatında belli bir süre geçirdikten sonra gerçek bilgileri kendine saklamayı öğreneceğini şimdiden söyler. Luise’ye göre, Josefa ayaklarını yere basmalı ve ayrıcalıkları kaybetmektense özgür olmamaya katlanmalıdır. Brommel de onun, kurallara uyararak açık kapılardan geçebileceği yerde, kuralları ihlal ederek duvarlardan geçmeye çalışmasına bir anlam veremez. Eğer sert duvarları aşamıyorsa, düşüncelerini yumuşatması gerektiğini söyler. Sonuçta, “[...] tecrübeyle sabittir ki, kafalar duvarlardan daha yumuşaktır” (Maron 2016: 125). Patronu Strutzer ise onun yazısının yayınlanmasına izin vermemekte oldukça kararlıdır. Zamanında, gittiği okulda kendisinden yaşça büyük öğrenciler tarafından itaate zorlanan ve büyüyünce de kendisinden yaşça küçük olanları itaate zorlayan Strutzer’den beklenen en doğal davranış da budur. Rudi ise Strutzer ve Josefa arasında kaldığı için hangi tarafı destekleyeceğine tam olarak karar veremez. Ancak, bir taraftan da “Yetenekli olduğuna sen kendin inanmazsan, başkası hiç inanmaz” (Maron 2016: 143) diyerek Josefa’yı motive etmeye çalışır.

Josefa’nın B. şehrindeki olumsuz koşullarla ilgili yazdığı yazı, yetkili yoldaş tarafından da okunur. Yetkili yoldaş, yazıda herhangi bir maddi hata olmadığını söyler. Yazının büyük bir tutku ve hevesle yazıldığını anladığı için Josefa’ya ve yaptığı işe saygı duyar. Yürüttükleri ortak davaya dürüst ve mücadeleci bir tavırla sahip çıktığı için ona övgüler yağdırır. Ancak “Söyleyecek çok şeyiniz varsa, susmak bazen daha akıllıcadır” (Maron 2016: 187) diyerek yazıyı bu yıl içerisinde ele almayı kabul etmez. Bu karara anlayış göstermesi beklenen Josefa için ise, “Fazla anlayış iyi bir şey değildi. Bir anlayış diğerini ortadan kaldırıyor. Bu kadar anlayışa katlanamazdı” (Maron 2016: 188). Yetkili yoldaş, onun devrimci sabırsızlığını ve her şeyi iyileştirme çabasını görür ancak “Yenilgileri göğüslemeyi öğrenmemiz gerekiyor” (Maron 2016: 189) diyerek Josefa’yı kararından vazgeçirmeye çalışır. Josefa ise sadece “Doğru anlaşılacak istiyordu, o kadar. Onun amaçladığı şey hiçbir taktiği kaldıramazdı zaten; yarı doğrularla yetinmek bile hedefe ihanet etmek, başarıyı en baştan satmak anlamına gelirdi” (Maron 2016: 214).

Josefa haklı mücadelesi için iş hayatındaki geleceğini riske atsa bile, ne kendisi ne de diğer mağdur insanlar için kendi olma özgürlüğünü gösteremediği bu sözde arkadaşlarla birlikte sözde bir gelecek tasarlamak istemez. Yetkili ya da yetkisiz, etrafındaki kişilerin görüş ve düşünceleri onun bir şeyleri değiştiremeyeceğini düşünmesine, üzülmeye, umudunu kaybetmesine ve karamsar olmasına neden olmasına rağmen kaderine boyun eğmeyerek haklı mücadelesini devam ettirir. Korku, telaş,

tedirginlik ve panik içinde olmasına rağmen bu kez de Yüksek Kurula B. şehrindeki kötü koşulları ve bunların iyileştirilmesi için verdiği mücadelenin engellenmeye çalışıldığını anlatan kendi ağzından bir mektup yazar ve kendi eliyle mektubu postaya verir. Hayatını değiştirecek olan bu mektuba gelecek cevabı sabırsızlıkla bekler.

Yüksek Kurulun Vatandaş Şikâyet Bürosundan bir kadın Siegfried Strutzer'i arayarak Josefa'nın mektubunu ve diğer belgeleri göndereceğini söyler. Aynı zamanda, Josefa'ya da bu mektubun alındığına dair onay yazısı ve sorduğu soruların ayrıntılı cevabı gönderilecektir. Strutzer, henüz konunun tam olarak neyle ilgili olduğunu bilmediği için, belgeler eline ulaşana kadar bir süre kimseye bu telefon görüşmesinden bahsetmek istemez. Belgeler eline ulaştığında ise Josefa'nın mektubunun içeriğinin görüşülmesi için yönetim kurulunu toplamaya karar verir.

Toplantıdan haberdar olan Christian, Josefa'nın Yüksek Kurula mektup yazmasını çok ağır eleştiren kişiler arasında yer alır. Ona göre, Josefa bu gülünç mektubu yazarak, ruh haline göre davranan safdil bir kadın olduğunu göstermiştir. Bir şeyler hakkında bilgi paylaşırken sosyal hayatın normlarını dikkate almamıştır. Bu olaydan kurtulması için ona toplantıda ne yapacağını tek tek söyler: Josefa, toplantıda mektubu yazarken farklı durumlardan dolayı bilincinin yerinde olmadığıyla ilgili bahaneler üretmelidir. Mektubunu kötüleyerek pişman olduğunu söylemelidir. Mektubuyla ilgili yapılan uyarıları itiraz etmeden dinlemelidir ve ikna olduğunu söylemelidir. Christian'a göre "Önemli olan, haklı olmak değil, haklı kalabilmektir" (Maron 2016: 212). Josefa ise ne gördüyse onu yazdığını söyleyerek, kendi olma sürecinin Christian tarafından sakatlanmasına karşı çıkar ve onun kendisini anlamadığını düşünür. Toplantıda öncelikle Josefa'nın mektubu okunur. Olaydan haberdar olan gazetenin diğer çalışanları Josefa'ya ağır eleştiriler yöneltir ve onu büyük günah işlemiş bir suçlu olarak görürler. Josefa ise onları itaatkâr ruhlar olarak görür ve bunu şu şekilde dile getirir: "Sözcükleri diğerlerinin kulaklarıyla duydu, onların düşündüklerini düşündü ve satırların arasına gizlenerek itaatkâr ruhlar karşısında ortaya çıkıveren küstahlığı bir şamar gibi yüzünde hissetti" (Maron 2016: 216). Yetkili yoldaş onu kibirli ve kendini beğenmiş biri olarak görür. Gerhard Wenzel'e göre anlayışsız, başına buyruk ve iş disiplini olmayan biridir. Elli Meseke, onun disiplini ve alçak gönüllülüğü öğrenmesi gerektiği görüşündedir. Ayrıca onun özgüveninin kaynağının nereden geldiğini de sorgulamadan duramaz. Strutzer de onun mücadelesini küstahça gerçekleştirilmiş sorunlu bir davranış olarak görür. Bu durumda Josefa kendisini savunamazsa kenarında durduğu uçurumun içine düşecekmiş gibi hisseder. Kendinden beklenilenin aksine, kendisine yöneltilen ağır eleştiriler karşısında sakin kalır. Bunun için olumsuz duygular hissetmesini engelleyen bedenine minnettardır, toplantıdan üç hafta sonra tehlikeyi biraz olsun atlatabildiği için kendini huzurlu ve sakin hisseder. Bu süreçte her yerden daha güvenli bulduğu iç dünyasının derinliğine ve öz gücüne sığınmayı sarp kayalıklar arasında bulunan mağara sembolü üzerinden verir:

Etrafını saran saldırganlar, Josefa'nın başa çıkamayacağı kadar kalabalıktı. Kendi etrafında hızla döndü ve burada, bu sarp kayalıkta durabilme hakkını bir sopa gibi savurdu, düşmanlarını şiddetli darbelerle sersemletip saldırıyı savuşturduktan sonra,

ancak tırmanılarak ulaşılabilen, derinliğe bakmaktan korkanlar için ulaşılamaz olan sarp kayanın kenarındaki mağaraya yaralı halde topallayarak kaçtı.” (Maron 2016: 227)

Christian ise bir taraftan Josefa’daki bu değişimi hayretler içinde izler ve çok tuhaf bulur, diğer taraftan da bundan sonra onunla daha huzurlu bir birliktelik yürüteceği için içi rahatlar ve sevinir. Onun gözünde Josefa önceden duygularını kontrol edemeyen, çabuk öfkelenen ve bunalımlı biridir. Şimdi ise halinden memnun, sakin ve neşeli birine dönüşmüştür. Josefa ise Siegfried Strutzer’in başına açtığı belayı henüz atlatamamışken, Christian’ın doktora tezini bitirmesi için çok çalışmak zorunda olmasından ve bu nedenle kendisiyle ilgilenemeyecek kadar meşgul olmasından hoşlanmaz. Bu iki olayın üst üste gelmesi Josefa’yı olumsuz yönde etkiler. Uyku ilaçları almaya başlar ve bu sefer de hiçbir eylemde bulunamayacak kadar uyuştüğünü hisseder. Christian’ın kendisini destekleyeceğini düşünürken, onun psikiyatristten yardım almasını önermesi Josefa’yı hayal kırıklığına uğratar. Josefa, psikiyatlara inanmadığı için bu öneriyi kabul etmez. Psikiyatristin kendisinin doğal insani ayarlarını bozacağını ve sonra da kendisini yabancı yapay ayarda çalıştıracağını düşünür. Kendisine ve çevresine karşı duyarsızlaşacağından korkar. Psikiyatriste göndermenin ben sana yardımcı olurum demekten daha kolay olduğunu söyleyen Christian’a sitem eder. Christian onu desteklemeye devam edeceğini söylediğinde ise Josefa onunla olan ilişkisinin daha olumlu bir boyuta taşındığını fark eder. Ama aralarındaki ilişki bir süre sonra tekrardan bozulur çünkü Christian işinde kendi olma mücadelesini veren Josefa’nın içinde bulunduğu son buhranlı süreç katlanamaz. Onun böyle biri olmadığını ve kendi olmaktan çıkarsa yapamayacağını söyleyerek Josefa’yı terk eder. Josefa ise içinde bulunduğu duruma rağmen bu ayrılığın karşısında da kendinden beklenilenin aksine ne umutsuzluğa kapılır, ne kendisini çaresiz hisseder, ne öfkelenir, ne de acı duyar. Sadece beklenenin gerçekleştiğini düşünüp biraz şaşırır ve desteklenmediği sözde bir duygusal ilişkinin içinde olduğu gerçeğiyle yüzleşir.

Bu arada üyesi olduğu parti yönetimi de Strutzer’in önderliğinde Josefa’nın tutum ve davranışlarını değerlendirmek üzere bir toplantı düzenler. Bu toplantıya Josefa da davetlidir ama Josefa telefonla yaptığı bir konuşmada toplantıya katılamayacağını ve işten ayrıldığını haber verir. Bu arada Josefa’nın Yüksek Kurul’dan beklediği cevap gelir ve Yüksek Kurul insanlığın ve çevrenin yararına verdiği mücadelenin olumlu sonuçlandığını gösteren şu kararı almıştır:

Illustrierte Woche’deki yoldaşların, yoldaş Nadler’in, onları fikir ve disiplin temelinde bileştiren partinin bir üyesi olarak kalmaya layık olup olmadığının incelenmesi gerektiği kanaatine vardıkları gün, Yüksek Kurul öğleden sonraki bir toplantıda, B. halkının sağlığının dikkate alınmasına ve kısa vadeli ekonomik yararların göz ardı edilerek B.’deki eski termik santralin kapatılmasına karar verdi. (Maron 2016: 269)

Sonuç

Sonuç olarak, Josefa’nın kadın, gazeteci ve yazar olmasından dolayı üstlendiği bu üç zorlu rolün temelinde kendi duyularına ve düşüncelerine göre özgürce yaratmak, üretmek ve olanı olduğu gibi tüm gerçekliğiyle dürüstçe göstermek vardır. Bu konuda çalıştığı gazete, üyesi olduğu parti ve etrafındaki çoğu kişiler tarafından sürekli yanlış

yönlendirilen Josefa artık özgür yargı gücünün filtresinden geçirilmeden etrafındaki kişilere ve şeylere körü körüne itaat etmek, güvenmek ve inanmak istemez. İtaatkâr bir hayat sürmenin kişisel doğasına aykırı olduğunu fark eder. İçinde bulunduğu koşulları nesnel bir şekilde açıkça analiz eder ve yorumlar. Bunların çoğunun özgürce kendi olması üzerinde olumsuz etkileri olduğuna kanaat getirir. Kendini değiştirme ve dönüştürme zamanının geldiğini fark eder. Mevcut durumundaki gibi bir varoluş sergilemek istemediği için kendini ve hayatını yeniden düzenleme kararı alır. Kendini öncelikle işyerinde bu zamana kadar kendi zannettiği kendinden, sonra da etrafındaki kişilerden ve şeylerden ayırır. Kendisine sunulan hayatın rahat gibi görünse de güvenilir olmadığını fark eder. Bu hayat onun için yanılısamadan başka bir şey değildir. İtaat ederek ve uyum sağlayarak katlanmak zorunda olduğu hayattan yani kendi olamadığı durumdan, kendi olabileceği olası durumlara yönelir. Bunun için öncelikle sırasıyla kendi olma olgusallıklarını, kendi olmama olasılıklarını ve kendi olma olasılığının tasarlanması süreçlerini ele alır.

Özgürce kendi olabilmek için ilk önce kendini daha yakından tanıyarak, kendi olma olgusallığını ortaya koyar. Geçmişte kendi olma cesareti gösterdiği kişiler ve olaylar konusunda bilinçlenir. Geçmişteki Josefa'nın yaşadıklarını bilinçli bir şekilde yorumlar, değerlendirir ve anlamlandırır. Geçmişteki kendisiyle bu şekilde yüzleşmesi, kendini özgürce kendi olmaya yükseltecek önemli bir adımdır. Aile büyüklerinin ve yakın aile dostlarının özgürce kendi olma hallerinin bilincine varır. Onların kendilerine, bir kimseye ya da bir şeye inanarak yaşadıklarını ve kişisel olarak belirledikleri hedefleri için sürekli mücadele ettiklerini fark eder. Geçmişte bir şeylere karşı kişisel olarak tepki gösteren bir Josefa vardır. Örneğin; Devletin yeni kültür politikalarına ve düşüncelerini özgürce ortaya koyamamasına tepki olarak üniversiteden kaydını sildirmek ister. Geçmişte hangi insanların peşinden gideceğini bildiği için üniversitede düşünce özgürlüğünü savunan bir hocayla karşılaştığında üniversiteden ayrılmaktan vazgeçer. Çocukluğundan beri başkaları tarafından belirlenmiş bir hayat yaşamaya karşı da oldukça tepkilidir. Bu nedenle sürekli olarak ailesinden bağımsızlaşmaya çabalamıştır. Bir kadın olarak kendisinin ve diğer bütün kadınların önceden belirlenmiş hayatlarının dışına çıkmaları ve kendilerini baskı altına aldırarak her türden eylemden kaçınmaları gerektiğini savunur. Özgür ruhlu olmasının, büyükbabasından kendisine miras kaldığını fark eder. Josefa erkeklerle olan duygusal ilişkilerinde de özgür ruhlu bir kadındır. İlişkide baskı altına alınmak, belirlenmiş bir hayat yaşamak, itaat etmek, uyum sağlamak, sınırlandırılmak, hesap vermek ve arka planda kalmak istemez. Arkadaşlarıyla dışarıda vakit geçirmek ve cinsellik gibi geçici hazlardan doyum sağlayamaz. Bunların kendisini içsel olarak zenginleştirmedeğini fark eder.

İkinci olarak da kendi olamama olasılıkları üzerinde duran Josefa, iç dünyasındaki huzursuzluğun, gerginliğin, öfkenin ve şüphenin nedenini ortaya çıkarmak ve içinde bulunduğu büyük bir yanılısamadan kendini kurtarmak ister. Hayatın anlamını bulmadan ölüp gideceğinden çok korktuğu için bilinçaltından gelen çağrılara kulak verir ve buradan kaynaklanan ışık onun bugüne kadar işyerinde nasıl bir oyunun içinde olduğunu görmesini ve ruhsal olarak aydınlanmasını sağlar. Gelecekte hangi 'kendi olamama' olasılıklarıyla karşılaşacağını ve öldükten sonra nasıl anılacağını nesnel bir şekilde ele

alır. Yaptığı değerlendirmelerin sonucunda eğer önlem almazsa kendini şu andaki gibi ruhsal olarak yok etmeye (kimliksizleşmeye) devam edeceği olasılığıyla yüzleşir.

Josefa, üçüncü olarak da özgürce kendi olabileceği olasılıkları tasarlama sürecine girer. Duyusal ve duygusal yönden çok fazla yıprandığını düşünmediği için kendisini bu kaynaktan tekrardan canlandırmak ister. Bunun için öncelikle kendisiyle doğrudan iletişim kurmaya, kendini içerden görmeye ve kendi doğal özünün bilincine varmaya başlar. İç sesine kulak vererek sezgilerinden bilgiler elde eder. Bu bilgiler ışığında kendi gerçekliğini yanıltan herkese ve her şeye karşı kendi tepkisini özgürce gösterir ve kişisel olarak mücadele eder. Bu mücadele için seçimler yapar ve kararlar alır. Birileri ve bir şeyler adına sorumluluk alır. Kendine ve onlara değer verir. Kişisel olarak yapılandığı eylemini gerçekleştirmek için harekete geçer. Riskler alır. Duygusal karışıklıklar ve gelgitler yaşar. Acılara katlanır. Ancak tüm bunların karşısında dimdik durur. Sabırla bekler. Dışarıdan ve içeriden kaynaklanan caydırıcı etkilere rağmen odak noktasını değiştirmez ve kendi bildiği yoldan devam eder. Eylemini tutkuyla gerçekleştirerek kendisi, diğer insanlar ve şeyler adına yararlı sonuçlar elde eder. Onun kendi olma özgürlüğünü her an ileri bir seviyeye taşıyor olması özgürlüğün bir bitiş noktası olmadığını aksine bırakarak ve vazgeçerek ilerleyen bir süreç olduğunu gösterir. Josefa da kendisini içsel olarak beslenemediğini düşündüğü Christian'la olan duygusal ilişkisini bitirir. Gazetede işinden ve parti üyeliğinden ayrılır. Mücadelesinin sonucunda mağdur insanların güvenli bir iş yerine ve temiz bir çevreye ulaşma olasılığı artar. Eski termik santralin kapatılması kararının doğanın üzerinde de olumlu sonuçları olacaktır. Sonuç olarak, bir kadın dış ve iç dünyasındaki özgürlüklerini gerçekleştirmek için sağlam bir temel oluşturursa, sadece kendisini değil çevresindekileri de özgürleştirebilir.

Kaynakça

- Blackham, Harold John** (2005): *Altı Varoluşçu Düşünür* (1 b.). (Çev.: Ekin Uşşaklı) Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Estés, Clarissa Pinkola** (2020): *Kurtlarla Koşan Kadınlar. Vahşi Kadın Arketipine Dair Mit ve Öyküler.* (66 b.). (Çev.: Hakan Atalay) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Flugasche (Roman).** Wikipedia. Die freie Enzyklopädie: [https://de.wikipedia.org/wiki/Flugasche_\(Roman\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Flugasche_(Roman)). (En son erişim: 16.03.2024).
- Fromm, Erich** (1987): *İtaatsizlik Üzerine Denemeler.* (Çev.: Ayşe Sayın) İstanbul: Yaprak Yayınları.
- Fromm, Erich** (2019a): *Dinleme Sanatı. Psikanaliz ve Psikanalitik Terapiler Üzerine Notlar.* (Çev.: Nurdan Soysal) İstanbul: Say Yayınları.
- Fromm, Erich** (2019b): *Kendini Savunan İnsan. İnsancı Ahlak Felsefesi Üzerine* (12 b.). (Çev.: Necla Arat) İstanbul: Say Yayınları.
- Fromm, Erich** (2019c): *Sahip Olmak Ya Da Olmak. İki Varoluş Biçimi Üzerine Bir İnceleme* (8 b.). (Çev.: Aydın Arıtan) İstanbul: Say Yayınları.
- Horney, Karen** (2020): *İçsel Çatışmalarımız.* (4 b.) (Çev.: Zeynep Koçak) İstanbul: Sel Yayıncılık.
- İçöz, Ferhat Jak** (2020): *Kendi Olmanın Dayanılmaz Hafifliği* (4 b.). İstanbul: Doğan Egmont Yayınevi.

Maron, Monika (2016): *Uçucu Kül*. (Çev.: Zehra Aksu Yılmaz) İstanbul: Alef Yayınevi.

May, Rollo (2018): *Özgürlük ve Kader*. (Çev.: Ali Babaoğlu) İstanbul: Okuyan Us Yayıncılık.

May, Rollo (2019): *Kafese Konan Adam. Psikoloji ve İnsanın İkilemi*. (Çev.: Aysun Babacan) İstanbul: Okuyan Us Yayıncılık.

Osho (2015): *Özgürlük. Kendin Olma Cesareti*. Ganj Yayınları.